

Опроштајна писма цивила стријељаних 1942. године из Добојског среза

Мирко Цвијановић

кустос, Музеј у Добоју
mirkocvijanovic89@gmail.com

Кратки научни рад

УДК 341.322.5(497.15Добој)“1942“

COBISS.RS-ID 141274369

DOI 10.7251/TOP2410245C

Апстракт: По проглашењу Независне Државе Хрватске почињу прве репресивне мјере против српског и јеврејског становништва, а масовни злочини крећу послије 25. априла 1941. године, када је донесен закон о забрани употребе ћирилице, да би потом услиједила законска одредба о прелазу са једне вјере на другу, док је 27. маја донесена законска одредба за одбрану народа и државе. Њемачка војска улази у Добој 15. априла 1941. године из правца Тешња, да би, након подјеле територија између сила побједница, град ушао у састав Независне Државе Хрватске. Један од челника усташког покрета у Добоју био је и жупник др Драгутин Камбер. Поред тога што је био жупник, он је био један од главних усташких вођа у Добоју. Његово најпознатије дјело је било што је захтијевао да се сруши споменик који је био посвећен српским жртвама Добојског логора из Првог свјетског рата.

Кључне ријечи: усташа, Независна Држава Хрватска, логор, Добој, стријељање.

Успоставом покретних пријекних судова од 27. маја 1941. године, када је донесена законска одредба о пријекним судовима са само једном казном - смрћу, почиње убијање/стријељање Срба и Јевреја. Главнина жртава ових судова били су Срби и Јевреји. По доношењу свих ових законских мјера почиње масовно затварање Срба и Јевреја. У септембру је на покретном пријекном суду осуђе-

но 111 Срба, као одговор на општенародни устанак од 23. августа 1941. године. Три дана је Добој био једини слободни град у Европи. Одмах по пресуди почело је стријељање иза Соколског дома у Добоју и у насељу Баре. Прије стријељања неколико њих је написало опроштајна писма.

Један од 111 стријељаних је Никола Симић, рођен у Осјечанима. Написао је опроштајно писмо 13. септембра 1941. године.

Текст писма:

„Драги мој брате Бошко

На посљедњем часу свог живота јављам ти се, молим те опрости ми ако сам те когод шта увредио, а ти желим сретан живот оже ни се одмах немој да се сикираш тако је морало бити.

Тебе јединог остављам на овом свијету коме желим срећан и дуг живот. Онај ко ме овамо посла даће и њему вријеме. Ако кад год будеш имао сина дај му моје име, то ми је посљедња жеља. Поздрави моје добре другове, док ове ријечи пишем, плакао сам. Поздрави кумове и чувај ово писмо и нађи моје слике ако желиш то ће бити једина успомена.

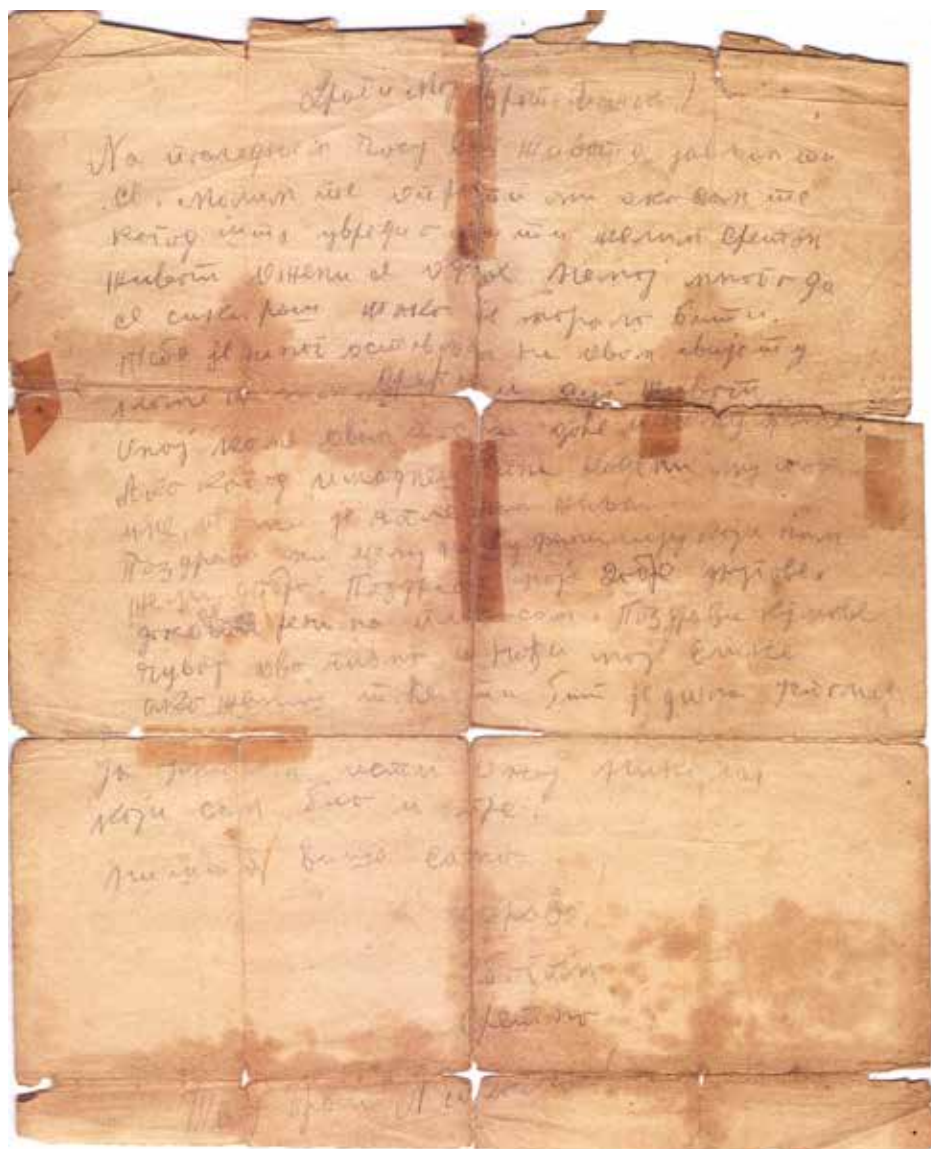
Ја умирем исти онај Никола који сам био и прије.

Твој брат Никола.

Ништа више само

Здраво!
Збогом
Сретно
Твој брат Никола!“¹

1 Музеј у Добоју, историјско одјељење, збирка архивско-мемоарске грађе

- Опроштајно писмо Николе Симића брату Бошку -

Здравко Митровић написао је опроштајно писмо својим родитељима:

„Задњи дан мога живота 22/9 1941 године

Поздрављам свога оца Николу, матер Мару, брата Милосаву, брата Драгомира и брата Милана. Све своје сестре Цвијету и Даринку, Јелу, Љубицу, Милеву и малу Смиљку. То је за моју кућу задњи поздрав.

Онда поздрављам своје рођаке Митра, Богдана, Пеју, Мирка, Пеју Милована и све друге рођаке. Онда поздрављам Марицу Станкову, Драгу Радојку, Војку, Љубицу и малог Саву.

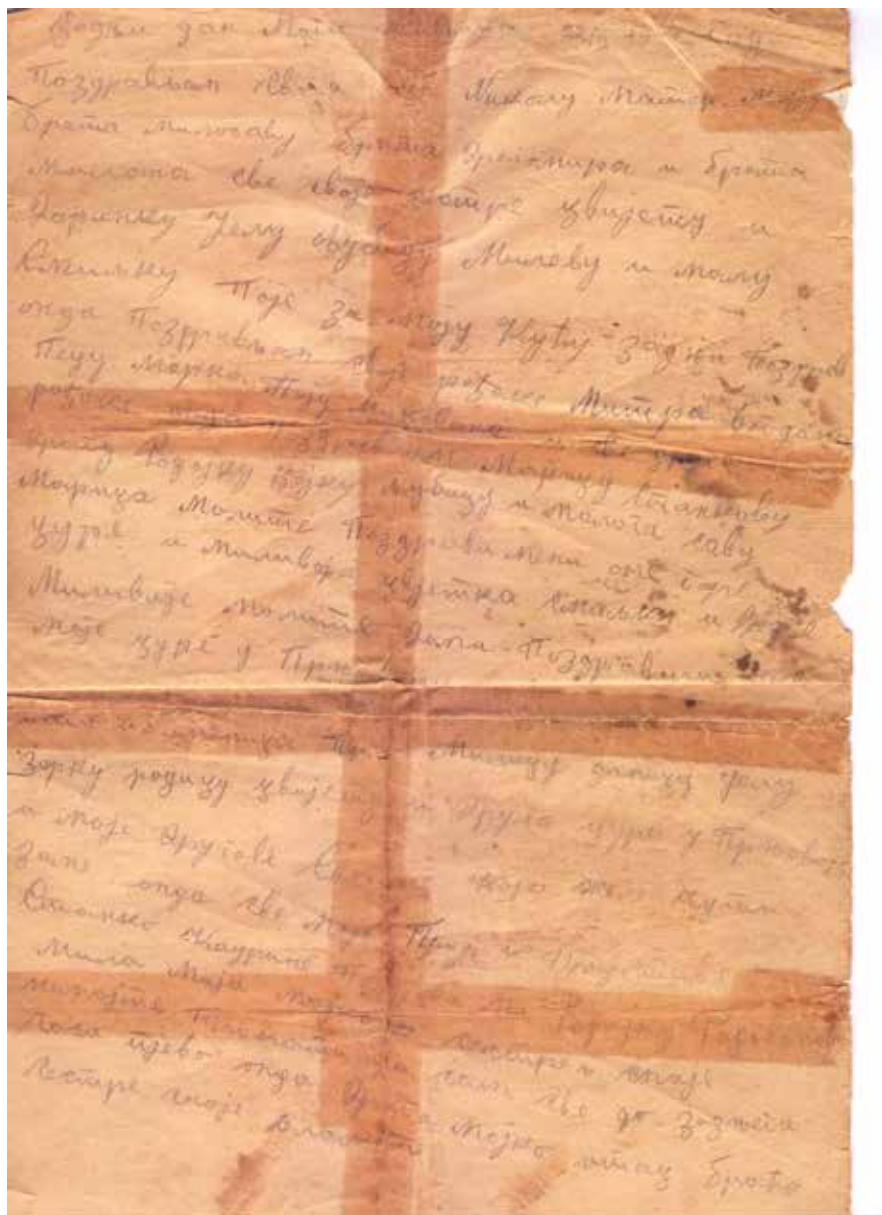
Марица молим те поздрави мени оне горе цуре и Миливоја, Цвјетка, Смиљку и друге.

Миливоје молим те да ми поздравиш оне моје цуре у Прњавору што по именица прво Милицу, Зорицу, Јелу, Зорку, Радицу, Цвијету и друге цуре у Прњавору и моје другове све а који желе чути заме онда све моје прије и пријатеље.

Станко Каурине поздрави ми Радојку Радованову.

Мила моја мајко и сестре и снаје немојте плакати ја сам све до задњега часа пјево онда драга мајко отац браћо сестре снаје волим те“²

2 Исто, збирка архивско-мемоарске грађе

- Опроштајно писмо Здравка Митровића родитељима -

Владимир Веселић одведен је и стријељан у Загребу, а супрузи Даници писао је 11. маја 1942. године овако:

„Драга Данице! 11/5 1942

Ево ја одлазим у смрт ни крив ни дужан. Полиција у Добоју ме је оклеветала као окорелог комунисту, то је ваљда зато што сам их тужи ради оног наређења 10/8 1940 што су ичинили на мене, та ствар је још на суду па ваљда хоће да ме се реше сада када им се је пружила прилика. Друго детектив Томо Црошом ? ми је рекао у Добоју да ће ме он спремити суду тако како ме још нико није спремио.

Друго сав алат из радње ја сам продао Анки још 1928 год., она има уговор и код Рукуш Војна? је копија од тога уговора. Али ја сам њега све исплатио и она нека теби те свеске, ствари покаже, она је већ то хтела и прије учинити али ја нисам дао до сада замоли нека ти то све учини. Љубим тебе и децу. Твој Владо“

Друга страна

„Поздрави ми децу пази када будеш ствари продавала да их недаш у бесцење јер новац данас није ништа роба је више вредна.

Ти ниси требала онако бохићу? Требало је овде остати и пробати интервенисати за мене, за све су биле јаке интервенције. За мене није имао ко интервенисати ваљда су зато и мене одредили јер само 3 смо одређени за стрељање, а ти и сама знаш да то ја нисам заслужио. Молим те лепо буди тако добра сачувај ово и покажи деци. Сада је 10 сати мислим тако ваљда да ћемо бити стрељани у 2 сата иза подне. Поздрави и пољуби ми моју дјечицу, поздрави свакога ко год буде питао за мене. Шаљем по жени од Меше 266 +70=326 куна и ћебе, јастук и деку и веш од мене још један а уједно и задњи поздрав. Буди храбра и паметна и немој плакати. Бити ћемо покопани у раковом? потоку, то је иза Максимира.

Када ово добијеш ја ћу бити већ у земљи.

Љуби те твој Владо“.³

3 Исто

Pozdravi mi dajti pozzi kada budis
 stvarno prodavala da ti nekad
 bes de yuz per novac domas nje msta
 raba je vize vesolna.

Ti nisi trebalo onako da bi trebalo se
 ovde ostati i podati te in ten nje
 da mine da svi su bili jako interesni
 da mini nje imon k interesnosti vize
 su zato i mene ohrabili jer somo s amo
 ohrableni da strogom a ti i sama
 da to ja nisam da sledis.

Uostime tyo kad tako do brar sa tuzi o pro
 i pokore daci spira si se sorte mislim
 tako vopda da im biti strogom u z
 sato da pokre. Pozdravi u pozdravi
 mi moju specijal. pozdravi srotoga
 ko god bude pitao za men

Zajemte se Zoni vol. Mesi 1866
 336 kuno - 2
 kibe jastuk i deku i vest od mene
 jos polom u najotara i Zolbyji
 pozdravi. Mudele kradre - i pamet no
 i njez plodite. biti samo se pozdravi
 u zakonom potkre toji da maksimno
 Bada

- Опроштајно писмо Владимира Веселића, страна 2 -

Владо Шупут: сестра Милена јавља родитељима о смрти брата, 15. маја 1942. године, писмом у прилогу. На дан стријељања Владо Шупут је био ученик гимназије, имао је само 17 година. Одведен је у Загреб, гдје је и стријељан.

„Шупут Милена
Пензионер
Пошта Комарица
Дервента
Босна
Стр. 2
Драги тата и мама

Сигурно сте већ обавијештени и знате све. Немојте се жалостити, јер је тако морало бити. Био је храбар до задњег часа. Мислио је на вас стално, и све вас поздравља. Ја сам била до задњег часа са њиме. Владо је поздравио и све своје комшије. За себе не знам ништа. По свој прилици све три ћемо у логор, а може бити и на слободу, јер су Дервенћани све предузели. Храну пошаљите и то одмах на ову адресу Нада Фумић истражни котар Загреб – судбени стол Петрињска – шаљите на њу, јер ако нас дигну у логор, она зна сама па ће нам послати.

Поздравља вас Милена и Антонија и Анкица и још двије дјевојке које су заједно са нама у истој соби“.⁴

4 Исто

- Дописница Милану Шупуту, оцу Владином, страна 1 -

Умјесто закључка

Збирка архивско-мемоарске грађе Музеја у Добоју са својим вриједним документима свједочи страдању српског православног становништва Добоја. Опроштајна писма која доносимо у тексту доказ су више геноцидној политици Независне Државе Хрватске, која је својом идеологијом била усмјерена уништавању Срба, Јевреја и Рома. У том смислу значајно је прикупљати и презентовати овакве и сличне материјале.

Instead of conclusion

The collection of archival-memoir material of the Museum in Doboj with its valuable documents bears witness to the suffering of the Serbian Orthodox population of Doboj. The farewell letters that we present in the text are proof of the more genocidal policy of the Independent State of Croatia, whose ideology was aimed at the destruction of Serbs, Jews and Roma. In this sense, it is important to collect and present these and similar materials.